

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2012/146

Karar Sayısı : 2013/93

Karar Günü : 17.7.2013

R.G. Tarih-Sayı : 25.04.2014-28982

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 25.10.1963 günlü, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin dördüncü fıkrasının “...suçları işleyenlerin yargılanmaları Milli Savunma Bakanlığının önceden tesbit ve Resmi Gazete ile yayınlayacağı askeri mahkemelerde yapılır.” bölümünün Anayasa'nın 2., 36., 37., 138. ve 145. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

Sanık hakkında 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu'nun 58. maddesi delaletiyle 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 318. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen “*Halkı Askerlikten Soğutmak*” suçundan açılan kamu davasında, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

353 sayılı Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 1. maddesi şöyledir:

“Kuruluş:

Madde 1- (Değişik birinci fıkra: 21/1/1981 - 2376/1 md.) Türk Milleti adına yargı yetkisini kullanacak askeri mahkemeler; kolordu, ordu, (deniz ve havada eşidi) ve kuvvet komutanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı nezdinde Milli Savunma Bakanlığınca kurulur.

Kuvvet Komutanlıklarının yapacakları teklif veya Genelkurmay Başkanlığının, doğrudan doğruya göstereceği lüzum üzerine, diğer kıta komutanlıkları veya askeri kurum amirlikleri nezdinde de Milli Savunma Bakanlığınca askeri mahkeme kurulabilir ve aynı yolla kaldırılabilir.

Bir garnizonda aynı Kuvvetten nezdinde askeri mahkeme kurulması gereken birden fazla kıta komutanlığı bulunursa Genelkurmay Başkanlığının uygun göreceği bir kıta komutanlığı nezdinde Milli Savunma Bakanlığınca yeteri kadar askeri mahkeme kurulması ile yetinilebilir.

Askeri Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58 ve 59 uncu maddeleri ile 148 inci maddesinin (B) fıkrasında yazılı suçları işleyenlerin yargılanmaları Milli Savunma Bakanlığının önceden tesbit ve Resmi Gazete ile yayınlayacağı askeri mahkemelerde yapılır.”

B- Dayanılan ve İlgili Görülen Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2., 36., 37., 138. ve 145. maddelerinedayanılmış, 142. maddesi ise ilgili görülmüştür.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL ve Zühtü ARSLAN'ın katılımlarıyla 27.12.2012 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Fatma BABAYİĞİT tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, itiraz konusu kural nedeniyle Askeri Ceza Kanunu'nun 55., 56., 57., 58. ve 59. maddeleri ile 148. maddesinin (B) fıkrasında yazılı suçları işleyenler açısından görevli olan bir mahkemenin, yargılama görevini yürütürken, bu görevin kendisinden yetki tespit kararı ismini taşıyan bir bakanlık genelgesi ile alınıp başka bir mahkemeye verilebileceğini bilmesinin ve bu kaygıyı duymasının hâkim bağımsızlığını zedeleyeceği, bahse konu suçlar açısından mahkemelerin görevlerinin değiştirilebilme ihtimalinin bulunmasının mahkemenin bağımsızlığını ve doğal hâkim ilkesini zedeleyeceği, bu suçları işleyenlerin baştan itibaren nerede yargılanacaklarını bilmeleri gerektiği belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 36., 37., 138. ve 145. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

353 sayılı Kanun'un “Kuruluş” başlıklı 1. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı dördüncü fıkrasında, Askeri Ceza Kanunu'nun 55., 56., 57., 58. ve 59. maddeleri ile 148. maddesinin (B) fıkrasında yazılı suçları işleyenlerin yargılanmalarının Milli Savunma Bakanlığının önceden tesbit ve Resmî Gazete ile yayınlayacağı askeri mahkemelerde yapılacağı öngörülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın 37. maddesinde, “Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne

*çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.”*denilmiştir. Bu maddede düzenlenmiş olan doğal hâkim güvencesi, Anayasa'nın 36. maddesinde ifade edilen adil yargılanma hakkının en önemli ögesi olan *“kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma”* hakkının temelini oluşturmaktadır.

Anayasa'nın 138. maddesinin birinci fıkrasında, hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları ve Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri, ikinci fıkrasında ise hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceği, genelge gönderemeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı belirtilerek hukuk devleti olmanın zorunlu bir gereği olan mahkemelerin bağımsızlığı teminat altına alınmıştır.

Anayasa'nın 142. maddesinde, mahkemelerin kuruluşunun, görev ve yetkilerinin, işleyişlerinin ve yargılama usullerinin kanun ile düzenlenmesi öngörülmüştür.

Anayasa'nın 145. maddesinin dördüncü fıkrasında, askeri yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askeri hâkimlerin özlük işleri askeri savcılık görevlerini yapan askeri hâkimlerin mahkemesinde görevli bulundukları komutanlık ile ilişkilerinin, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği kural altına alınmıştır.

Hâkimlerin bağımsızlığı, kararlarını verirken özgür olmaları, her türlü kaygıdan, maddi, manevi baskı ve etkiden uzak bulunmaları ile mümkündür. Mahkemenin *“bağımsızlığı ve tarafsızlığı”* adil yargılanmanın koşulları arasındadır. Anayasa'da öngörülen yargı bağımsızlığı ve hâkimlik teminatının, askeri yargı için de geçerli olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

Doğal hâkim güvencesi, hukuk devletinin olmazsa olmaz koşullarından biridir. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında da doğal hâkim kavramı, suçun işlenmesinden veya davanın doğmasından önce davayı görecektir yargı yerini kanunun belirlemesi olarak tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla, doğal hâkim ilkesi, yargılama makamlarının uyuşmazlığın meydana gelmesinden sonra kurulmasını veya davanın taraflarına göre hâkim atanmasını engeller.

“Yetki” kavramı, genel olarak bir davaya bakmakla görevli mahkemeler arasında yargılama yetkisinin dağılımını ifade eder. Bu yetkinin, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda suçun işlendiği yere, 353 sayılı Kanun'da ise ana kural olarak failin suçu işlediği anda tabi olduğu kadro ve kuruluş bağlantısına göre belirlendiği görülmektedir. Ceza usul hukukunda *“görev”* konusu, kamu düzenine ilişkin olduğundan yargılamanın her aşamasında taraflarca ileri sürülebildiği ve mahkemelerce de resen nazara alındığı hâlde, yer yönünden yetki ile ilgili kurallar, davaların makul süre içinde, en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını temin edecek olması nedeniyle kamu düzeniyle ilişkili değildir. Bunun sonucu olarak, gerek adli yargıda gerekse askeri yargıda yetki itirazı iddiasının ileri sürülmesi ve mahkemelerce nazara alınması hususu görev konusundan farklı olarak düzenlenmiştir. Yetki kuralları, esas itibarıyla, görev gibi yargı erkinin işleyişini, doğrudan doğruya etkileyen ve bu çerçevede belirleyici bir işlev gören kurallar niteliğini haiz olmadığından doğal hâkim ilkesinin, mahkemelerin yetkisi ile ilgili kurallarla, görevdeki kadar sıkı bir bağ ya da bağlantı içerisinde bulunduğu söylenemez.

Askeri mahkemeler, dayanağını Anayasa'dan alan ve kuruluş, görev ve yetkileri ile işleyiş ve yargılama usulleri 353 sayılı Kanun ile düzenlenen mahkemelerdir. 353 sayılı Kanun'un 1. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları uyarınca Milli Savunma Bakanlığı, askeri mahkeme kurulması ve kaldırılması hususunda yetkili olup itiraz konusu kural uyarınca, kuralda belirtilen suçlara ait davaların önem ve özelliğine istinaden Milli Savunma Bakanlığının yetkili mahkemeyi tespit eden kararı, davaların makul süre içinde, en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılmasını temin edecek işbölümü ilişkisine ilişkin idari bir işlem niteliğindedir.

Bir yargı yerinin, kuruluş, görev, işleyiş ve izleyeceği yargılama usulü itibarıyla hukuki yapılanmasının, doğal hâkim ilkesine uygunluğunun sağlanabilmesi için, bu alana ilişkin belirlemenin kanunla yapılmış olması tek başına yetmez. Ayrıca sözü edilen belirlemenin, yargılanacak olan uyuşmazlığın gerçekleşmesinden önce yapılmış olması da gerekir. Bu nedenle, doğal hâkim ilkesinin bünyesinde, “kanuniliğin” yanı sıra “önceden belirlenmiş” olmaya da yer verilmiştir. İtiraz konusu kuralda belirtilen suçlara ait davaların önem ve özelliğine istinaden önceden tespit edilmiş askeri mahkemelerde görülmesi öngörülmüş, ayrıca bu mahkemelerin Resmî Gazete ile yayınlanması suretiyle doğal hâkim ilkesine uyulmuştur. Buna göre, Milli Savunma Bakanlığının yetkili mahkemeyi tespit eden kararı, bu kararın Resmî Gazete'de yayınlanmasından sonra işlenen suçları kapsayacak, bu tarihten önce işlenen suçların görüleceği ya da mevcut yargılamaların yapıldığı yetkili mahkemeyi değiştirmeyecektir. Dolayısıyla, Milli Savunma Bakanlığının yetkili mahkemeyi tespit eden kararı, kişinin yargılanacağı mahkemeyi sonradan değiştirmeyeceğinden kuralın, hukuk devleti, doğal hâkim ve yargı bağımsızlığı ilkelerine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 36., 37., 138., 142. ve 145. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

25.10.1963 günlü, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 1. maddesinin dördüncü fıkrasının “...suçları işleyenlerin yargılanmaları Milli Savunma Bakanlığının önceden tesbit ve Resmi Gazete ile yayınlayacağı askeri mahkemelerde yapılır.” bölümünün Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, 17.7.2013 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Haşim KILIÇ	Alparslan ALTAN	Mehmet ERTEN

Üye	Üye	Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR	Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Zehra Ayla PERKTAŞ

Üye

Recep KÖMÜRCÜ

Üye

Burhan ÜSTÜN

Üye

Engin YILDIRIM

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Hicabi DURSUN

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

Üye

Muammer TOPAL

Üye

Zühtü ARSLAN

Üye

M. Emin KUZ